

BO HUGEMARK:

Säkerheten breder ut sig

Det europeiska säkerhetssystemet börjar äntligen utsträckas till de länder som är i störst behov av det. De relevanta organisationerna, NATO och EU, har inlett sina utvidgningsprocesser. Man kan skönja en ny optimism, och det finns anledning till mer av den varan.

Den s k NATO-utvidgningen har fått rörelseenergi, långt mer än många trodde för ett år sedan. Då gick den ryska kampanjen på högvarv, och nyttiga idioter i väst, inte minst i Sverige, ekade de ryska argumenten, därmed höjande det pris väst skulle få betala för utvidgningen – om den nu alls blev av.

Nu blev den av, tack vare främst USA och Tyskland. Dessutom i en mycket lämplig omfattning: Tre nya medlemmar, Ungern, Tjeckien och Polen 1999, dörren, tydligt utsagt, öppen för flera. Viktigast av de nya är Polen, murbräckan i motståndsmuren. Det var den stat som av ryssarna

– sedan Jeltsin tvingats ta tillbaka sitt ja, givet i stundens yra till Walesa 1993 – betecknades som den mest oacceptabla av aspiranterna, frånsett Baltikum.

Tyst om gråzoner

Urvalet av de tre har gjorts efter ett antal kriterier, politisk stabilitet, ekonomisk utveckling, egen försvarsförmåga, politisk kontroll av försvaret m m. Från början uppfattades kriterierna som taktik för att slippa fatta beslut. Nu, när de länder som bäst uppfyller kraven inbjuds, bäddar kravlistan istället för att processen kan gå vidare; om en stat uppfyller kriterierna blir det svårt att avvisa den.

Så har också talet om gråzoner tystnat i de länder som ännu inte inbjudits. Där finns ett nytt hopp litet varstans, från Rumänien och Slovenien, som nämndes vid namn i Madrid till de baltiska staterna, som nämndes i klump, till Bulgarien, Macedonien, Azerbaidzjan, Ukraina som inte nämndes alls men som erfar

ökat samarbete med NATO. Ukraina dessutom genom ett speciellt avtal, liknande det mellan NATO och Ryssland. De baltiska staterna kan glädjas åt amerikanska uttalanden som kommer nära uttryckliga löften om medlemskap och uttryckliga säkerhetsgarantier.

Samtidigt visar NATO ett ostentativt tillmötesgående mot ryssarna genom specialavtalet *The Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security*, som ger dem avsevärd insyn i Alliansens förehavanden. Det gör det litet svårare att fortsätta retoriken om hotet från NATO. Men inte omöjligt; gnället fortsätter om än med lägre ljudstyrka.

Förhoppningsvis skall ryssarna inte längre kunna hämta stöd i väst. Olyckskorporna borde se att det inte uppstått nya skiljelinjer i Europa, att Ryssland inte behandlas som Tyskland 1919, att det är annat än NATO-utvidgningen som bestämmer maktstriden i Moskva.

”Ryssarna” är kanske för svepande.

Eftertankens kranka blekhet borde frambringa en mindre samstämmig kör. Ty det kan med fog hävdas att just det höga tonläget slog tillbaka och förändrade västs inställning. I synnerhet som ett vanligt argument var att skrämman med Rysslands svaghet, att hänvisa till att risken för ett reaktionärt maktövertagande ökade om NATO utvidgades. Just *ökade*, inte *uppstod*. Risken fanns tydligen under alla omständigheter, och då vore det ju bokstavligen rysk roulett för grannländerna att inte söka skydd hos väst.

Rörig argumentation

Den ryska argumentationen är nu en enda röra. Den vanligaste förklaringen till att ryssarna motsätter sig NATO-utvidgningen är att de inte förstår varför den behövs; Ryssland har inga aggressiva avsikter. Här ser vi hos många ryssar en tydlig brist på förmåga att sätta sig in i balternas och polackers känslor efter år av ockupation och dominans, av deporteringar och massakrer. Samtidigt som ryssarna blir sårade av att balterna vill skydda sig mot eventuella framtida aggressiva regimer i Moskva kan Ryssland uttala oro för vad NATO kan ta sig till. Fast många ryssar medger att de inte känner ett militärt angreppshot från NATO.

Slutsatsen härav kan bli nog så omiös: ryssarna ser NATO-utvidgningen som ett hot – mot sin militära handlingsfrihet, mot möjligheten att använda militära styrkor för att utöva påtryckningar mot, skrämman el-

ler i värsta fall invadera sina grannar. Den tolkningen har fått öst- och centraleuropéer att öka sina strävanden att komma in i Alliansen.

Flertalet ryssar har kanske inte sådana baktankar. Reaktionen där är troligen mer känslomässig, man känner sig missförstådd och utstött, som Pentti Varg i *Fablemas värld* som inte fick tillräckligt mycket tyck-om. För att blidka de fredliga ryssarna (de i grunden aggressiva lönar det sig inte att försöka påverka) motiverar USA och NATO utvidgningen inte med ett hot utan med behovet att stabilisera Öst- och Centraleuropa, historiskt viktigt, ännu mer påträngande i kaoset efter socialismens fall. Man pekar med berättigad stolthet dels på NATO:s stabilisering av efterkrigstidens Västeuropa dels på vad som händer redan nu i Östeuropa: medlemmarna-in-spe har skyndat sig att lösa många inrikes och utrikes problem och tvister som skulle kunna diskvalificera dem för medlemskap. Visst är ni ryssar betjänta av stabilitet? Man kunde tillägga att ni bör vara glada att räddas från er själva, er nedärvda frestelse att ta till våld i tid och otid. Men det säger man inte om man vill vara diplomatisk.

Alltmer närmar sig sanningens minut för Sverige. Svenska politiker har tillgripit räddningsplankan att tala om ett nytt NATO, som vi kanske kan bli medlemmar av i framtiden. Det gamla med dess säkerhetsgarantier vill vi inte veta av. Det vill säga, vi har väl inget emot att liksom under det kalla kriget få vår egen säkerhet i

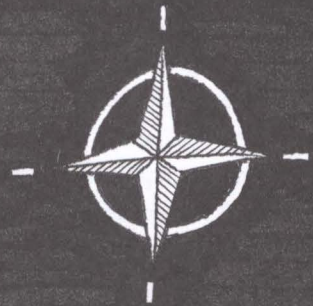
tysthet garanterad av Västerlandet, bara vi slipper göra motsvarande åtaganden. "Vi för ingen, alla för oss".

Dock, distinktionen mellan ett gammalt och ett nytt NATO är konstruerad. Alliansen har fortfarande som sin kärnuppgift att skydda medlemmarna mot yttre hot, låt vara att detta inte är lika tydligt definierat och knutet till en viss stat som tidigare. Att NATO nu också satsar på att förebygga konflikter genom "fredsoperationer" är inte artsiktigt från att det tidigare gjorde det genom avskräckning och krishantering.

Det som gör att vi snart måste bekänna färg är de baltiska staternas situation. Hur främjas bäst deras medlemskap och säkerhet i handling: om vi går med före, samtidigt, efter – eller inte alls?

”
Det vill säga, vi har väl inget emot att liksom under det kalla kriget få vår egen säkerhet i tysthet garanterad av Västerlandet, bara vi slipper göra motsvarande åtaganden. 'Vi för ingen, alla för oss'
”

I den andra utvidgningsprocessen är saken klar: vi agerar i EU för baltiskt medlemskap. Här har Finland och Sverige med eljest numera rätt samstämd säkerhetspolitik, hamnat på

GIDEON

olika kurs. Finland stöder kommissionens upplägg att endast Polen, Tjeckien och Ungern, jämte Estland, Slovenien och Cypern skall starta förhandlingar i första varvet. Sverige hävdar att alla som vill skall få börja förhandla genast.

Detta är förvisso ett komplicerat problem med psykologiska dimensioner. Ett argument för vår linje är, som bl a Lettland hävdar – förståeligt med hänvisning till den tämligen pessimistiska stämningen och ekonomiska eftersläpningen där – att det inte så mycket är en fråga om reella förhandlingar för de nya aspiranterna – inget land har en chans att i närtid uppfylla kriterierna – utan mer en undervisningsprocess. Länderna skall få kunskap och incitament för att dri-

va på reformprocessen. Den finska synpunkten är i stället att genom att starta seriösa förhandlingar med det angivna urvalet har man brutit två vallar. Konvergensvallen, dvs föreställningen att medlemskap i NATO och EU skulle ske parallellt. Den geopolitiska vallen, genom att två länder från f d Sovjetunionen respektive f d Jugoslavien kommer med – utan protester från Moskva.

Här liksom i NATO-frågan är det viktigt att inte förfalla till självuppfyllande olycksprofetior. Militär säkerhet, liksom ekonomisk tillväxt är inte statiska tillstånd utan dynamiska processer. De nya NATO-länderna som formellt tas in först 1999 har redan nu i praktiken NATO:s paraply över sig. Över deras grannar i öst faller redan NATO:s skugga; Polens militära samarbete med Litauen och Ukraina var som en NATO-militär kallade

det, *third party deterrence*. Samarbete på olika plan bl a inom PfP knyter säkerhetsnätet allt tätare även med Ryssland.

Likå borde strävan att snarast uppfylla de ekonomiska kriterierna ge rörelseenergi åt den ekonomiska tillväxten i alla aspirantstater.

Även härvidlag finns det anledning att fundera på hur vi rent praktiskt skall kunna främja de baltiska staternas intressen. Viktigast är att fortsätta reformerna med avreglering och borttagande av hinder. Tyvärr kommer ibland tecken på raka motsatsen. Nyss hemkommen från Riga läste jag om Gonäs-utredningens förslag att inför EU-utvidgningen begränsa en av de fyra friheterna, den fria rörligheten av arbetskraft.

Skall vi till fripassagerarlinjen gentemot NATO nu också lägga parasitism inom EU?